

7. Туляков В. А. Предмет уголовно-правового регулирования // Научные работы Одесской национальной юридической академии. — 2007. — Т. 6. — С. 150–160.

Анотація

Розвиток кримінально-правової доктрини дає підстави вважати, що завдання кримінального законодавства можуть бути вирішені не тільки за допомогою примусу, але і за допомогою заохочення, причому останнім це досягається швидше та дешевше.

Ключові слова: заохочення, кримінальне право.

Summary

Legal development shows that reconciliation and retribution should be equal instruments like measures of excuse in criminal legal relations. That gives the possibility of social control various measures usage in criminal-legal matters and reduces prisonization.

Keywords: measures of excuse, criminal law.

УДК 343.22:343.359.3

В. О. Доділка

ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТИВНИХ ОЗНАК КОНТРАБАНДИ

Контрабанда створює загрозу економічній та соціальній безпеці України, громадянам та всій світовій спільноті. Контрабанда є одним з головних дестабілізуючих факторів внутрішнього ринку України, вона негативно впливає на розвиток національної економіки.

Актуальність дослідження проблеми кримінально-правової протидії контрабанді на основі суворішого дотримання закону полягає у необхідності його наукового тлумачення та вдосконалення практики його застосування. Сутність контрабанди полягає у незаконному переміщенні товарів та інших предметів через митний кордон України.

Правопорушення може набувати характеру злочину або адміністративно-правового делікту, який визначається як порушення митних правил. Правова оцінка неправомірних дій пов'язана з об'єктивними та суб'єктивними ознаками складу [5, 51].

Особливості суб'єктивних ознак — суб'єкта та суб'єктивної сторони можуть визначати простірну юрисдикцію закону, криміналізацію правопорушення, його кримінально-правову кваліфікацію, а також впливати на індивідуальності відповідальності.

Багатогранною проблемою кваліфікації контрабанди займалися Є. В. Додін, О. О. Омельчук, В. О. Навроцький, О. О. Кравченко та ін.

Метою цього дослідження є аналіз суб'єктивних ознак правопорушення та їх значення для кваліфікації контрабанди.

Суб'єктом злочину може бути громадянин України, іноземець, особа без громадянства, осудна та яка досягла 16 років. До відповідальності за контра-

банду притягаються фізичні особи. Кримінальний закон у ст. 18 КК України, [2] визначаючи суб'єкта злочину, вказує, що ним може бути лише фізична особа. Також вирішує питання Закон про відповідальність за суміжне з контрабандою порушення митних правил.

Стаття 30 Митного кодексу України [3] визначає, що суб'єктами відповідальності за порушення митних правил можуть бути громадяни, які на момент вчинення правопорушення досягли 16-річного віку, а також службові особи установ, підприємств та організацій.

Тому у випадку незаконного переміщення через митний кордон яких-небудь предметів у практиці досить поширено використання тварин чи спеціально виготовлених трубопроводів та ін. У таких випадках ці предмети становлять засоби вчинення злочину, за такі дії несуть відповідальність конкретні фізичні особи.

Не підлягають відповідальності особи, які на момент вчинення протиправного діяння знаходились у стані неосудності, тобто не могли усвідомлювати скоєне або керувати своїми діям внаслідок хронічної душевної хвороби, тимчасового розладу психічної діяльності, недоумства або іншого хворобливого стану психіки. Відносно часто винні перебувають у стані алкогольного і наркотичного сп'яніння, яке не виключає кримінальної відповідальності (ст. 21 КК України).

Відповідальність за незаконне переміщення товарів через митний кордон настає з 16-річного віку (ст. 22 КК України, ст. 320 МК України).

З метою приховання контрабандного товару винні можуть використовувати дітей, які не досягли віку відповідальності. Кримінальний закон (ч. 2 ст. 27 КК України) відносить до виконавців злочину осіб, які використовують інших осіб, що у відповідності з законом не підлягають кримінальній відповідальності за вчинене.

За злочини, які вчинені на території України, несуть відповідальність всі особи (ч. ст. 6 КК України).

До осіб, які зобов'язані дотримуватись Закону та нести відповідальність за його порушення, відносять громадян України, а також осіб без громадянства (апатридів) та іноземців, які перебувають в Україні.

Іноземці та особи без громадянства, які перебувають на території України, за порушення митних правил несуть відповідальність на загальних підставах.

Контрабанда визнається вчиною на території України, якщо вона була розпочата, продовжена або припинена на території України, а також, якщо виконавець або хоча б один з співучасників діяв у межах цього простору (ч. 2, 3 ст. 6 КК України).

Злочин, який аналізується, визнається закінченим з моменту фактичного переміщення товарів та інших предметів через митний кордон України.

Дії особи, яка має намір вивезти товари з України або ввезти в Україну, але затриманої до проходження митного контролю, необхідно кваліфікувати як замах на вчинення злочину за ст. 15 та відповідною частиною ст. 201 КК України [6, 263].

Таким чином, затримання особи у межах митного кордону до його перетинання з предметами контрабанди кваліфікується як замах на цей злочин.

Незаконне переміщення на територію України предметів контрабанди, які були виявлені під час митного догляду, утворює закінчений склад злочину.

Іноземці або особи без громадянства, які не мешкають постійно в Україні, затримані за контрабанду поза її межами, також можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності за законами України. Стаття 8 КК України визначає, що ці особи притягується до кримінальної відповідальності при вчиненні тяжких та особливо тяжких злочинів проти інтересів України. Контрабанда, яка кваліфікується за ч. 1 ст. 201 КК України, відноситься до тяжкого злочину, а вчинена групою осіб за попередньою змовою або особою, яка має судимість за цей злочин (ч. 2 ст. 201 КК України), — до особливо тяжкого злочину.

У контрабанді часто беруть участь службові особи.

У Програмі боротьби з контрабандою, затвердженій Указом Президента України від 4 березня 2008 р., відмічається, що одним з факторів, сприяючих поширенню контрабанди, є сприяння службових осіб органів державної влади, у тому числі правоохоронних та контролюючих органів, юридичних та фізичних осіб, у незаконному переміщенні товарів, транспортних засобів та ін. через кордон [1].

Службовими визнаються особи, які займають посади на підприємствах, в установах або організаціях незалежно від форм власності, пов'язані з виконанням адміністративно-господарських чи організаційно-розпорядчих обов'язків (примітка, ч. 1 до ст. 364 КК України).

Під службовими особами, які вчиняють контрабанду з використанням службового становища, розуміють службових осіб митних органів України, до обов'язків яких входить здійснення контролю вимог митного законодавства, а також спеціалістів щодо митного оформлення, які знаходяться на службі у митних органах.

Службові особи підлягають відповідальності за порушення митних правил у випадку, якщо до їх службових обов'язків входило забезпечення виконання вимог, встановлених Митним кодексом України.

Стаття 201 КК України не містить такої конструктивної ознаки складу злочину, як службова особа. Тому дії службової особи не охоплюються складом контрабанди.

Службова особа, яка сприяла незаконному переміщенню предметів через митний кордон використанням службового становища, має нести відповідальність за пособництво у контрабанді та службовий злочин, її дії підлягають кваліфікації за сукупністю ст. ст. 201, 364 або 365 чи 366 КК України [4].

Кримінальний закон, визначаючи відповідальність за контрабанду, у ч. 1 ст. 201 КК України не оговорює особливих ознак суб'єкта цього злочину, тобто передбачається загальний суб'єкт злочину. Однак однією з кваліфікуючих ознак складу контрабанди є її вчинення особою з визначеними якостями. Таким суб'єктом є особа, раніш судима за цей злочин, — спеціальний суб'єкт (ч. 2

ст. 18 КК України). Негативні якості особи, винної у контрабанді, її попередня судимість обумовлюють підвищену суспільну небезпеку та посилення покарання.

До суб'єктивних ознак контрабанди належить суб'єктивна сторона. «Основною (обов'язковою) для кожного злочину ознакою суб'єктивної сторони є вина, тобто психічне відношення особи до вчиненого діяння, передбаченого КК, та його наслідкам» [7, 63].

Суб'єктивна сторона контрабанди характеризується прямим умислом. Винний усвідомлює обставини та характер незаконного переміщення товарів та інших предметів через митний кордон України та бажає, у порушення встановлених правил, вивезти їх з України або ввезти в Україну.

Зміст умислу пов'язаний з характером злочинних дій винного, зі способом вчинення злочину, а також зі змістом предмета контрабанди. Так, при контрабанді вибухових речовин винний усвідомлює, що незаконно переміщує через кордон саме вибухові речовини.

Мотив та мета вчинення контрабанди для сутності цього злочину значення не мають. Однак «...у всіх нормах, застосування яких передбачає урахування особливості винного, не можна залишити без аналізу мотиваційно-цільову його настанову при вчиненні суспільно небезпечного діяння» [8, 193].

Метою контрабанди, поряд зі спрямованістю до прибутку, може бути використання товарів та інших цінностей, які є предметом контрабанди, для потреб винного, його сім'ї, для підтримання рідних та знайомих, для колекціонування та ін.

Таким чином, для контрабанди не має значення, чим було обумовлено бажання винного незаконно перемістити ті чи інші товари через митний кордон, чи метою перепродажу цих товарів в інтересах прибутку, чи метою безоплатної передачі кому-небудь товарів, які переміщені.

Мотив та мета контрабанди не є конструктивними ознаками складу цього злочину, тому не впливають на кваліфікацію злочину. Це не виключає, що якщо при контрабанді мала місце мета вчинення інших злочинів, то це повинне бути відображене у кваліфікації злочинів.

У випадку, якщо метою незаконного переміщення товарів та інших предметів через митний кордон є ухилення від сплати митних платежів та зборів, податків та зборів на території України, дії винного можуть бути кваліфіковані за сукупністю злочинів: ст. ст. 201, 212 КК України.

Контрабанда та ухилення від сплати податків та інших обов'язкових платежів — злочини, вчинені з прямим умислом. Об'єктивно контрабанду супроводжує ухилення від сплати митних платежів.

У той же час принципом кримінальної відповідальності є наявність вини, тому мета ухилення від сплати митних платежів підлягає самостійному доказуванню.

Дослідження проблеми дозволяє зробити висновок, що ознаки, які характеризують суб'єкта та суб'єктивну сторону контрабанди, мають важливе правове значення для вирішення питань про наявність складу цього злочину, його кваліфікації та призначення покарання.

Література

1. Програма боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил на 2008–2009 рр. : затверджено Указом Президента України від 4 березня 2008 р. № 195/2008.
2. Кримінальний кодекс України. — Х. : Одіссей, 2008. — 312 с.
3. Митний кодекс України 2002 р. (із змінами на 31 грудня 2008 р.).
4. Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил : постанова Пленуму Верховного Суду України від 3 червня 2005 р. № 8. — К. : Скіф, 2007. — 472 с.
5. Гаухман Л. Д. Кваліфікація преступлений: закон, теорія, практика. — М. : Центр ЮР ІнфоР, 2003. — 448 с.
6. Ильковець Л. Б. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. Особлива частина / за ред. М. О. Потєбенька, В. Г. Гончаренка. — К. : ФОРУМ, 2001. — 263 с.
7. Кузнецов В. В. Теорія кваліфікації злочинів : підручник / В. В. Кузнецов, А. В. Савченко. — К. : КНТ, 2007. — 300 с.
8. Пинаев А. А. Уголовное право Украины. Общая часть. — Х. : Харьков юрид., 2005. — 664 с.

Анотація

Дослідження проблеми дозволяє зробити висновок, що ознаки, які характеризують суб'єкта та суб'єктивну сторону контрабанди, мають важливе правове значення для вирішення питань про наявність складу цього злочину, його кваліфікації та призначення покарання.

Ключові слова: контрабанда, суб'єкт злочину.

Summary

Features that draw up basic mental element of smuggling and their subject are of great legal importance because of their influence on qualification of crime and sentencing process, is noted in this issue.

Keywords: smuggling, subject of crime.

УДК 343.232

М. М. Дмитрук

СТАНОВЛЕННЯ КАТЕГОРІЇ ПРОСТУПКУ В КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІЙ ДОКТРИНІ: ПРОБЛЕМА ТЕРМІНОЛОГІЇ

Основні напрямки реформування кримінального законодавства визначені в «Концепції реформування кримінальної юстиції» (далі — Концепція) [1, 486], одним із яких є впровадження кримінального (підсудного) проступку. Ідентифікація вказаної категорії в Концепції за допомогою такого терміна, як «кримінальний», «підсудний» проступок вказує, що дискусія з приводу терміна, яка існувала при обговоренні різних проектів Концепції, отримала лише законодавче закріплення.

Вирішення проблеми термінології проступку в кримінально-правовій доктрині спрямоване на уточнення правової природи досліджуваної категорії, об'єктивних та суб'єктивних критеріїв категоризації злочину та проступку в кримінально-правовій доктрині, визначення належності подальших теоретичних розробок до певної галузі права (кримінального чи адміністративного).